

Bělohrad, Radim

Teorie konstituce

In: Bělohrad, Radim. *Osobní identita a její praktická hodnota*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2011, pp. 118-132

ISBN 9788021055315

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124227>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

5 TEORIE KONSTITUCE

Lynne Rudder Bakerová vytvořila propracovanou teorii,¹⁰² ve které si klade za cíl zpřesnění a precizní uchopení relace konstituce a vysvětlení všech výše uvedených problémů. Pro její koncepci budu používat název, který si sama zvolila – teorie konstituce. Bude-li její hledisko nutné odlišit od Shoemakerovy koncepce, budu jejich koncepcí rozlišovat jmény.

Zajímavostí je, že ačkoli je teorie konstituce užitečným nástrojem pro příznivce psychologické koncepce, sama Bakerová vychází z jiných metafyzických východisek. S psychologisty a animalisty by se shodla na málokterém aspektu jejich teorií.

5.1. Metafyzická východiska

Cílem teorie konstituce je odpovědět na tři otázky:

1. Co v podstatě jsme? (osoby, organismy, duše, monády)
2. Co je to osoba?
3. Jaký je vztah mezi osobami a jejich těly?

Bakerová se domnívá, že v podstatě jsme osoby, tedy že osoba je náš primární druh. Osoby jsou bytostí se schopností mít perspektivu první osoby. Pojem perspektivy první osoby je detailně rozpracován v části její knihy. Vztah mezi osobami a jejich těly je vztahem přesně definované relace konstituce. To je druhý stěžejní moment knihy. Celá její koncepce se tedy skládá ze dvou stěžejních pojmů – perspektiva první osoby a relace konstituce. Ale je zřejmé, že tyto dva pojmy jsou na sobě nezávislé a můžeme použít pro naše potřeby jen jeden z nich. Někteří kritikové se pozastavují nad tím, proč Bakerová nazývá svou koncepcí teorií konstituce, když její celá polovina konstituci vůbec neužívá.¹⁰³ Proto se zaměřím na koncept konstituce, který může být nápomocný psychologické teorii naší identity.

Bakerová argumentuje proti metafyzickému darwinismu, což je koncepce, pod níž by spadal rovněž animalismus, který obhájí. Tvrdí, že z metafyzického hlediska jsou si člověk a všichni ostatní živočichové

102 BAKER, Lynne R. *Persons and Bodies: A Constitution View*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

103 GARRETT, Brian. *Personal Identity and Self-Consciousness*. New York: Routledge, 1998.

rovni. Bakerová uznává, že lidské organismy jsou jen „stroje na přežití“, ale popírá, že bychom byli takovými stroji. My, lidské osoby, jsme bytosti jiného a vyššího ontologického typu než živočichové. Hlavní rozdíl mezi námi je v tom, že lidské osoby mají perspektivu první osoby. To je schopnost nejen myslet, ale také reflektovat svou vlastní existenci. Jsme schopni určovat své cíle a máme nad jejich naplňováním určitou kontrolu. Jsme zodpovědní a dokážeme činit zodpovědnými i jiné osoby. Jsme morální činitelé. Mohli bychom namítnout, že to vše je slučitelné s pojetím, kdy jsme v podstatě organismy a osoba je fáze našeho vývoje. Bakerová ale nesouhlasí. Podle ní cokoli je schopno mít perspektivu první osoby, má jiný metafyzický status než obyčejní živočichové.¹⁰⁴

Dalším důležitým aspektem teorie konstituce je, že Bakerová odmítá přístup tradiční metafyziky, podle které jsou esenciálními vlastnostmi objektu vždy pouze a jedině jeho vnitřní vlastnosti. Tvrdí, že co věc je, je mnohdy dáno tím, jak se věc chová, jakou má funkci, do jakých relací vstupuje s jinými objekty. Bakerová používá jako příklad umělecké artefakty. Vezměme si kus mramoru, ze kterého je vytvořena socha Davida. Tento kus je charakterizován jen svými vnitřními vlastnostmi jako velikost, hmotnost, tvar, elektrický náboj a podobně. Mohl by existovat i ve světě, ve kterém neexistuje umění. Avšak socha Davida by v takovém světě neexistovala. Aby mohl existovat David, musí existovat umění, umělci a diváci. Ve světě bez těchto bytostí by David byl pouhý kus mramoru. Některé objekty mají tedy esenciálně relační a intencionální vlastnosti.¹⁰⁵

Bakerová také odmítá redukcionismus, který zastávám. Domnívá se, že běžné, makroskopické objekty, se kterými přicházíme do styku a na kterých nám záleží, mají vyšší ontologický status než částice a procesy, které je formují. Ontologický status je totiž závislý na množství a typu kauzálních schopností objektu. Kus mramoru má určité fyzikálně dané kauzální schopnosti, ale nedokáže například přitahovat davy diváků, nedokáže ovlivňovat jejich emoce, tříbit jejich vkus a smysl pro krásu a podobně. To dokáže jen v tom případě, kdy konstituuje například sochu Davida. Tato socha má kauzální schopnosti přesahující schopnosti pouhého kusu mramoru.¹⁰⁶

Jak již vyplývá z předchozích charakteristik, Bakerová přijímá *de re* esencialismus. Ten je založen na představě, že existuje spousta typů objektů, které se liší tím, jaké změny dokáží přetrvat. Lidské tělo dokáže přežít totální výměnu materiálu. Obraz ne. Není-li objekt věčný, pak existuje.

104 BAKER, Lynne R. *Persons and Bodies: A Constitution View*, c. d., p. 13.

105 *Tamtéž*, pp. 34 a 38.

106 *Tamtéž*, p. 25.

tují určité podmínky, které objekt dokáže přetrvat, a takové, které ne. To jsou *de re* podmínky persistence. *De re* podmínky persistence určují, které vlastnosti jsou pro daný objekt esenciální. Esenciální vlastnost definuje Bakerová standardně jako takovou, kterou objekt musí exemplifikovat v každém možném světě, ve kterém existuje. Od tradičních teorií se však liší v tom, jaké vlastnosti považuje za esenciální. Kromě tradičně přijímaných vnitřních vlastností objektu (hmotnost, materiál, velikost...), sem řadí také relační vlastnosti, intencionální vlastnosti a vlastnosti, jejichž exemplifikace záleží na konvencích, jazyce a dalších aspektech kultury (tyto esenciální vlastnosti mají zejména artefakty a umělecká díla).

5.1.1 Kritika relačních a intencionálních esenciálních vlastností

Kritický pohled na pojetí esenciálních vlastností u Bakerové ukazuje, že zahrnutí relačních a intencionálních vlastností mezi esenciální charakteristiky některých objektů znamená nežádoucí odklon od tradiční metafyziky. Domnívám se, že úkolem metafyziky je odhalovat svět a jeho nejobecnější zákonitosti v takové podobě, v jaké existují nezávisle na člověku, pokud je toto možné. V tomto ohledu má být metafyzika podle mého názoru podobná přírodním vědám, protože studuje přírodní jevy, nikoli sociálním vědám, protože by jejím předmětem byly objekty předpokládající existenci člověka a jeho aktivit. Po přírodní vědě také nechceme, aby se zabývala divadelním představením nebo spotřebitelem jakožto elementy reality. Bakerová se však domnívá, že metafyzika by měla zahrnovat i zkoumání takových objektů. Nejen kusy mramoru, ale také sochy jsou objekty zajímavé z metafyzického pohledu. Stejně tak karburátory, sjezdy politických stran, petice, nárůsty inflace a podobně. Podle Bakerové mají objekty, které existují jen díky lidské mentální činnosti a jsou na ní existenčně závislé, stejné právo řadit se mezi základní konstituenty reality, ba co více, jsou důležitější než na člověku nezávislé prvky.

To se může na první pohled jevit jako hodnotový spor, který nemá řešení. Jsem příznivcem metafyziky pouštní krajiny, kde své místo má pouze to, co už tam je, než přijde člověk. Bakerová naopak prosazuje metafyziku městského trhu, plného rozmanitých cetek, se vším pokřikováním, pobíháním, směňováním.

Myslím si, že s přisuzováním esenciálních relačních a intencionálních vlastností objektům vzniká vážný problém. Domnívám se, že považovat artefakty a umělecká díla za objekty *sui generis* je už samo o sobě problém. Vezměme si artefakt jako holící strojek. Bakerová se domnívá, že holící strojek je objekt odlišný od kusu hmoty, který jej konstituuje. Zatímco kus hmoty by mohl existovat nezávisle na člověku, holící stro-

jek může existovat jen ve vztahu k osobám, které mají potřebu holení a kterým tuto potřebu dokáže uspokojit. Esenciální vlastností holicího strojku je tedy *být nástrojem na holení bytostí, které mají potřebu se holit*, což je relační vlastnost. Pokud však esenciální vlastnost je taková, kterou objekt musí mít, aby vůbec existoval, znamená to, že můj holicí strojek existuje jen někdy a jen někde. Já jsem osoba, která má potřebu se holit a která ví, že holicí strojek dokáže tuto činnost provádět. Pokud se můj holicí strojek nachází v kontextu této situace, pak je splněna jeho esenciální vlastnost a on skutečně existuje – tedy je to předmět, který musíme zahrnout mezi předměty tohoto světa při metafyzickém zkoumání. Představme si ale, že svůj holicí strojek ztratím někde na cestách v hlubinách Amazonie a objeví jej přírodní kmen, který nezná naše technické vymoženosti. Lidé tohoto kmene mají možná potřebu se holit, ale neví, že nástroj, který objevili, k tomu může sloužit. V takovém prostředí můj holicí strojek neexemplifikuje svou relační esenciální vlastnost, tudíž nemůže existovat. Vše, co lidé tohoto kmene našli, je kus kovu a plastu se zajímavou strukturou. Předpokládejme dále, že jako Křováci ve filmu *Bohové musí být šílení* si proměnili v kultovní předmět láhev od Coca Coly, amazonský lid učiní z mého strojku kultovní předmět, tj. dají mu novou funkci, která nějakým způsobem odpovídá jejich potřebám. V tom okamžiku musí podle konstituční teorie vzniknout nová entita *sui generis*.

Tento příběh ukazuje na zásadní potíž relačních a intencionálních esenciálních vlastností. Jestliže objekt existuje jen ve vztahu k jinému objektu nebo jen jako objekt intence nějaké osoby, je nutné si položit otázku „ve vztahu ke komu?“ a „jako intence koho?“ Uvedená situace ukazuje, že týž objekt může být strojkem ve vztahu ke mně a bezcenným předmětem ve vztahu k někomu jinému. Nebo může být strojkem ve vztahu ke mně a předmětem náboženského uctívání ve vztahu k někomu jinému. To by nebylo tak problematické, kdyby z toho neplynuly vážné metafyzické potíže. Měli bychom jeden předmět a ten by mohl zastávat různé funkce v závislosti na relacích, do kterých vstupuje. Pokud ovšem při každém takovém vztahu vniká nová entita svého druhu, vznikají problémy metafyzického relativismu a pluralismu. Musíme totiž metafyzické koncepte najednou vztahovat k jednotlivým osobám, skupinám a kulturám. Podle mé metafyzické koncepte se svět skládá z entit různých druhů, včetně holicích strojků, ale bez náboženských předmětů. Podle metafyzické koncepte amazonského lidu se svět skládá s entit různých druhů, které zahrnují náboženské předměty, ale ne holicí strojky. Nejde o to, že nevíme, *zda* holicí strojek existuje jako entita *sui generis*. Problém je, že holicí strojek zároveň existuje i neexistuje jako entita *sui generis*. Holicí strojek je a zároveň není jedním z předmětů tohoto světa.

Ještě markantnější je tento rozdíl u uměleckých děl. Vezměme si Duchampův pisoár, který vystavil pod názvem *Fontána*. Dnes je jistě v umělecké komunitě považován za převratné umělecké dílo. Mnoho dnešních laiků a patrně velké množství členů umělecké komunity bylo však v době vzniku díla přesvědčeno o opaku. Metafyzicky neškodný popis situace je, že je tady určitý kus hmoty, o kterém se lidé přou, zda má uměleckou hodnotu. Z teorie konstituce však vyplývá, že zde existuje a zároveň neexistuje ještě jiná entita *sui generis* – Fontána. Existuje proto, že ve vztahu k některým umělcům a kritikům splňuje svou esenciální relační vlastnost. Neexistuje proto, že ve vztahu k jiným umělcům a mnohým laikům tuto relační vlastnost nespĺňuje.

Z pojetí esenciálních vlastností, které obhajuje Bakerová, vyplývá, že metafyzika není objektivní disciplína. Snaha nalézt jednotící teorii všeho, teorii, která by zmapovala nejelementárnější objekty reality, musí být podle této teorie nesplnitelná. Ve skutečnosti každá osoba, která má vlastní intence, a každá skupina osob, která se řídí vlastními konvencemi, má svou vlastní metafyziku. Tento důsledek považují za zcela nepřijatelný. Nejde o formu metafyzického nominalismu, který by tvrdil, že realita se neskládá z žádných objektů, že je homogenní a všechny entity jsou pouhými konstrukty lidské mysli. Jde o paradoxní formu realismu: organismy, osoby, sochy, holicí strojky skutečně existují (jsou to reálné objekty ve světě), ale existují jen pro někoho. Pro mne je tento důsledek postačující k odmítnutí tohoto pojetí esenciálních vlastností.

5.2 Základní pojmy teorie konstituce

5.2.1 Definice konstituce

Vraťme se k příkladu kusu mramoru a sochy Davida. Bakerová je materialistka. Domnívá se, že kus mramoru i socha Davida jsou materiální objekty. Jako každý materialista se musí nyní vypořádat s otázkou, jaký je vztah mezi těmito objekty. Někteří materialisté se domnívají, že David a kus mramoru jsou jednoduše identické objekty.¹⁰⁷ Druhá možnost je, že David a kus mramoru jsou objekty numericky odlišné, které dočasně sdílejí prostorovou lokalizaci. Tuto koncepci ztělesňuje Shoemakerova teorie konstituce se všemi neblahými důsledky, které byly popsány. Bakerová si klade za cíl obhájit tezi, že lze smysluplně hovořit o třetí alternativě: relaci, která není ani identitou, ani prostorovou koincencí

107 Zde obhajovaný animalismus je právě takovou formou odpovědi, jen aplikovanou na otázku vztahu lidského organismu a lidské osoby.

numericky odlišných materiálních objektů. Pomocí této relace pak řeší problémy Shoemakerovy koncepce.

Bakerová ukazuje, že vztah Davida a kusu mramoru se liší od vztahu kompletní různosti i od vztahu identity. Kus mramoru není identický s Davidem, protože má jiné modální a historické vlastnosti. Zatímco kus mramoru vznikl v okamžiku, kdy jej dělníci oddělili od skály v lomu, David vznikl až v roce 1504, kdy Michelangelo sochu dokončil. Zatímco kus mramoru může přetrvat změnu svého tvaru (bez ztráty svých částí), David nikoli. Zatímco kus mramoru by podle Bakerové existoval i ve světě bez umění, David ne. Aby mohly být objekty identické, musí podle Leibnizova zákona sdílet všechny vlastnosti. Různost vlastností Davida a kusu mramoru znamená, že mezi nimi neplatí relace identity.

Ovšem to neznamená, že kus mramoru a David jsou úplně nezávislé objekty. David přejímá celou řadu vlastností od kusu mramoru. Jeho estetické vlastnosti jsou dány fyzikálními vlastnostmi mramoru. David a mramor také sdílejí stejné místo, mají stejnou velikost, hmotnost, barvu, vůni a tak dále.

Pro vysvětlení vztahu Davida a mramoru je tedy nutné nalézt jinou relaci než identitu nebo různost. A nejen pro tyto dva fenomény. Také pro vztah praporu a kusu látky, školy a budovy, kde sídlí, bankovky a kusu papíru a mnoha jiných.

Abychom mohli tento vztah popsat přesněji, musíme se seznámit s několika pojmy. Prvním je pojem *primárního druhu*, který jsem už zavedl. Primární druh určitého objektu je to, co tento objekt v podstatě je. Každý objekt náleží do velkého množství druhů, ale jen jeden z nich je ten nejzákladnější. Člověk může být například filozof, učitel, otec, bratr, ale jeho primární druh je jiný – zda je to lidský živočich, nebo osoba, je jablkem sváru mezi animalisty a psychologisty. Bakerová se přiklání ke druhé variantě.

Druhý je pojem *okolností*. Okolnosti jsou souborem stavů věcí, které umožňují, aby nastala relace konstituce mezi dvěma objekty. Kus mramoru může konstituovat Davida jen v případě, že existuje umění, umělci, kritikové a recipienti umění. Kus papíru může konstituovat bankovku, jen pokud existují patřičné monetární konvence. Okolnosti jsou samozřejmě různé pro různé typy objektů. Pokud G je proměnná za primární druh, pak *G -příznivé okolnosti* jsou všechny ty podmínky, které musí být splněny, aby mohl nějaký objekt konstituovat nějaké G . Existence umění je G příznivou okolností, jestliže G je socha.

Formální definici,¹⁰⁸ kterou Bakerová podává, lze vyjádřit méně formálně takto:

Předpokládejme, že primárním druhem x je F a primárním druhem y je G . Objekt x konstituuje objekt y znamená, že:

- a) x a y se nachází přesně na stejném místě;
- b) x se nachází v podmínkách, které jsou příznivé pro vznik objektu druhu G ;
- c) je nutné, že pro libovolný objekt z platí, jestliže z je primárního druhu F a nachází se v příznivých okolnostech pro vznik objektu druhu G , potom existuje nějaký objekt u druhu G , který se nachází na stejném místě jako z ;
- d) je možné, že x existuje a přitom neexistuje žádný objekt w druhu G , který by se nacházel na stejném místě jako x ;
- e) je-li konstituovaná věc nehmotná, pak konstituující věc je také nehmotná.

Ještě volněji lze vysvětlit relaci konstituce takto. Objekt druhu F konstituuje objekt druhu G znamená, že je možné, že F existuje, aniž by se prostorově překrývalo s G , ale platí nutně, že pokud se F nachází v G -příznivých okolnostech, pak vzniká nová entita G , která není identická s F , ale prostorově se překrývá s F .

Ukažme si nyní, jak tato relace vysvětluje vztah sochy Davida a kusu mramoru. Chápejme vlastnost F jako vlastnost *být kus mramoru* a vlastnost G jako vlastnost *být socha*. Příznivé okolnosti pro vznik Davida jsou tyto: prezentace třidimenzionální postavy ve světě umění, její pojmenování a vystavení.

Kus mramoru konstituuje Davida pak znamená:

- a) Kus mramoru a David se nachází na stejném místě;

108 Necht x a y jsou konkrétní jednotliviny, F^* označuje vlastnost *mít F jako svůj primární druh*, F a G jsou vzájemně odlišné primární druhy, objekt x má vlastnost F^* a objekt y má vlastnost G^* a D označuje G -příznivé okolnosti. Pak platí:

(C) x konstituuje y v čase $t = df$

- a) x a y zaujímají v čase t tentýž prostor;
- b) x je v D v čase t ;
- c) je nutné, že $\forall z[(F^*z \text{ v čase } t \bullet z \text{ je v } D \text{ v čase } t) \rightarrow \exists u (G^*u \text{ v čase } t \bullet u \text{ zaujímá tentýž prostor jako } z \text{ v čase } t)]$;
- d) je možné, že (x existuje v čase $t \bullet \sim \exists w[G^*w \text{ v čase } t \bullet w \text{ zaujímá tentýž prostor jako } x \text{ v čase } t]$);
- e) jestliže y je nehmotné, pak x je také nehmotné.

Tamtéž, p. 43.

- b) Kus mramoru je představen ve světě umění, pojmenován a vystaven;
- c) Platí nutně, že pro libovolný objekt, který je kusem mramoru a je představen ve světě umění, pojmenován a vystaven, existuje nějaký objekt, jehož primárním druhem je socha a který se nachází na stejném místě jako kus mramoru;
- d) Je možné, že kus mramoru existuje a nesdílí s ním místo žádný objekt, jehož primárním druhem je socha;
- e) Ani David ani kus mramoru nejsou nehmotné.

Bakerová považuje za výhodu této definice, že konstituce je relace, která se od identity i shoemakerovské konstituce liší ve svých vlastnostech. Je to relace *ireflexivní*, *asymetrická*. Ireflexivní je proto, že žádná věc nekonstituuje sebe sama. Asymetrická proto, že kus mramoru konstituuje Davida, ale ne naopak.

5.2.2 Derivativní a nederivativní exemplifikace vlastnosti

Bakerová tvrdí, že konstituce je relace jednoty, která je tak blízká identitě, jak je to jen možné, aniž by identitou byla.¹⁰⁹ Nejde podle ní o pouhé nahodilé sdílení místa dvěma numericky odlišnými objekty. Jestliže x konstituuje y , potom existuje jediný objekt – y konstituované x a toto x nemá nezávislou existenci. Kdyby y zaniklo a x jej tím přestalo konstituovat, pak by x získalo nezávislou existenci. Dokud ale konstituuje y , pak identita vzniklého objektu – y konstituovaného x – je dána identitou y .

Jednota x a y však není identitou. Tento rozdíl potvrzuje kromě skutečnosti, že mají jiné podmínky persistence, rovněž skutečnost, že x a y mohou různým způsobem exemplifikovat vlastnosti. Obecně platí, že objekty, které se vyskytují spolu v relaci konstituce, mohou od sebe přejímat vlastnosti, které samy exemplifikují nezávisle. Například kus mramoru by byl stejně tvrdý, i kdyby nekonstitoval sochu Davida. Má tuto vlastnost nezávisle. Nicméně o Davidovi lze také pravdivě tvrdit, že je tvrdý, přestože David je numericky odlišný objekt od kusu mramoru. To proto, že vlastnost tvrdosti v jistém smyslu přejímá od kusu mramoru, který jej konstituuje. Tento rozdíl nazývá Bakerová *derivativní a nederivativní exemplifikace vlastností*.

Nejprve je nutné definovat pojem *být ve vztahu konstituce*. Daný objekt x může jiný objekt y konstituovat, ale také může být samo jiným

109 Tamtéž, p. 55.

objektem y konstituováno. V obou případech platí, že x a y se nachází ve vztahu konstituce. Tedy platí, že

x je ve vztahu konstituce s y tehdy a jen tehdy, když x konstituuje y nebo y konstituuje x .

Nyní můžeme přejít k definici *derivativní exemplifikace vlastnosti*:

(D) x má H derivativně =df Existuje takové y , že

- a) není pravda, že x má H nezávisle na svém vztahu konstituce k y ,
- b) y má H nezávisle na svém vztahu konstituce k x .¹¹⁰

Jinými slovy x má vlastnost H derivativně tehdy a jen tehdy, pokud jeho exemplifikace H plně závisí na jeho konstitučním vztahu k objektu y , který má vlastnost H nezávisle na jeho konstitučním vztahu k x .

Když se vrátíme k příkladu se sochou Davida, můžeme říci následující: Kus mramoru, který konstituuje sochu Davida, má některé vlastnosti nezávisle na tom, zda něco konstituuje: hmotnost, tvrdost, barvu, elektrický náboj. Také jeho primární druh patří mezi tyto vlastnosti. Všechny vlastnosti, které má kus mramoru nezávisle, má v takzvaném nederivativním smyslu. David má také řadu vlastností nederivativně. David je umělecké dílo, dokáže vyvolat emoce, tříbit estetický vkus a podobně. Protože však relace konstituce je velice blízký vztah, je možné tyto vlastnosti pravdivě připisovat nejen Davidovi, ale také kusu mramoru, který jej konstituuje. Tento kus exemplifikuje Davidovy vlastnosti také, ale jiným způsobem než David. Exemplifikuje je pouze tím, že konstituuje Davida, který je exemplifikuje nederivativně. Podobně David exemplifikuje derivativním způsobem vlastnosti, které kus mramoru exemplifikuje nederivativně.

Každý objekt tedy může exemplifikovat vlastnosti dvěma způsoby – derivativně a nederivativně. Oba způsoby jsou však způsoby exemplifikace, a tedy oba mají být stejnou měrou brány v potaz, když rozhodujeme o pravdivostní hodnotě výroků typu x exemplifikuje F . Tímto Bakerová dosahuje žádoucího důsledku, že výroky jako *Socha Davida je kus mramoru* nebo *Kus mramoru je sochou Davida* nebo *Lidská osoba je lidský organismus* mohou být pravdivé, aniž by postulovala vztah identity mezi těmito objekty. *Socha Davida je kus mramoru* proto, že derivativně exemplifikuje vlastnost *být kus mramoru*. *Kus mramoru je sochou Davida* proto, že derivativně exemplifikuje vlastnost *být sochou Davida*. *Lidská osoba je*

110 *Tamtéž*, p. 51.

pravdivě lidským organismem, protože od něj přejímá vlastnost *být lidským organismem*, kterou tento má nederivativně. Tímto Bakerová napravuje neblahý důsledek Shoemakerovy teorie konstituce, podle které by výše uvedená tvrzení musela být, striktně (predikativně) řečeno, nepravdivá.

Nyní oba technické pojmy – konstituce i derivativní exemplifikace – aplikujme na vztah osoby a lidského organismu a podívejme se, jakým způsobem může Bakerová reagovat na problémy vznesené vůči Shoemakerově koncepci.

5.3 Aplikace teorie konstituce na vztah osoby a organismu

Vycházím z předpokladu, který vyústil v Olsonovu kritiku Shoemakerovy konstituční teorie: v okamžiku, kdy lidský zárodek získá silné mentální charakteristiky, nezaniká, ale kromě něj začne na stejném místě existovat numericky odlišný objekt, osoba. Spolu-existence osoby a organismu je problematický vztah, který má být přijatelně vysvětlen. Shoemaker tvrdí, že tímto vztahem je nahodilá koincidence, avšak viděli jsme důsledky, ke kterým toto tvrzení vede. Bakerová ukazuje, že existuje silnější vztah než nahodilá koincidence a slabší než identita, který dokáže těmto důsledkům předejít.

Lidský zárodek je do doby, než získá silné mentální charakteristiky, které musí splňovat každá osoba, nezávisle existující materiální objekt, jenž má různé vnitřní vlastnosti. Má hmotnost, která se každým dnem zvyšuje; má určitý tvar, určitou tělesnou stavbu, dokáže se pohybovat; má mozek, jehož struktura se každým dnem rozvíjí, až postupně umožní vznik vědomí a perspektivy první osoby, která je podle Bakerové nutná k tomu, abychom mohli hovořit o osobách. V okamžiku, kdy k tomuto dojde, vzniká nová materiální entita – osoba. Nazvěme si ji Adam. To je objekt, který je charakterizován perspektivou první osoby, která je také podmínkou jeho existence a identity. Máme tedy materiální objekt, jehož primární druh je lidský organismus, a materiální objekt, jehož primární druh je lidská osoba. Adam a organismus se nacházejí ve vztahu konstituce.

Podle definice konstituce tedy:

- a) Adam se nachází na stejném místě jako lidský organismus;
- b) Lidský organismus se nachází v podmínkách, které jsou příznivé pro vznik osoby, tj. má vnitřní vlastnosti, které umožňují vznik perspektivy první osoby a nachází se v prostředí tomuto napomáhající;
- c) Platí nutně, že pokud se nějaký objekt, jehož primární druh je lidský organismus, nachází v podmínkách umožňujících vznik

- perspektivy první osoby, existuje objekt, jehož primární druh je lidská osoba a který sdílí s lidským organismem stejný prostor;
- d) Je možné, že lidský organismus existuje, aniž by sdílel prostor s nějakou lidskou osobou;
 - e) Jak organismus, tak Adam jsou materiální.

Dále platí, že Adam a organismus nejsou numericky identické objekty. To je dáno za prvé jejich podmínkami persistence: organismus dokáže přežít ztrátu perspektivy první osoby, Adam ne. Za druhé Adam a organismus se liší ve způsobu, jakým nabývají určité vlastnosti. Existuje určitá třída vlastností, které má organismus nezávisle a které si Adam „půjčuje“ ve smyslu derivativní exemplifikace a naopak. Například hmotnost. Organismus má hmotnost například 10 kg. Tuto vlastnost má nezávisle na konstituci, protože i kdyby náhlá nehoda způsobila, že se u něj perspektiva první osoby nikdy nerozvine, stále bude mít hmotnost 10 kg. Ovšem o Adamovi lze také pravdivě říci, že má hmotnost 10 kg. Také tuto vlastnost exemplifikuje. Ovšem exemplifikuje ji derivativně. To znamená, že má tuto vlastnost jen proto, že je konstituován organismem, který má hmotnost 10 kg nezávisle na konstituci.

Stejné vztahy platí také naopak: Adam má nezávisle vlastnosti, které jsou spojeny s jeho statusem osoby a právním statusem, například schopnost myšlení, vlastnost být členem společenství mravních bytostí a podobně. Bakerová tvrdí, že tyto vlastnosti má Adam nezávisle na tom, zda je konstituován konkrétním organismem. Lze ovšem pravdivě tvrdit, že Adamův organismus také myslí a je členem komunity mravních bytostí. Organismus však tyto vlastnosti exemplifikuje derivativně, tedy tím, že konstituuje osobu, která je exemplifikuje nezávisle. Toto vzájemné sdílení vlastností spolu se skutečností, že organismus a Adam se nachází na stejném místě, zároveň potvrzuje, že organismus a Adam nejsou zcela samostatně existující bytosti, jako je tomu u Shoemakerovy konstituce. Adam a organismus vytvářejí jednotu, jsou to entity, které existují neoddělitelně od svého partnera v konstituci a jejichž nezávislá existence je možná jen v případě, že relace konstituce pomine:

Pokud x konstituuje y , existuje jednota – y konstituováno x – což je jedna věc ve smyslu, který se pokusím dále osvětlit. Pokud x konstituuje y , x nemá nezávislou existenci. Pokud x bude existovat po zániku y , pak začne existovat nezávisle. Ale během období, kdy x konstituuje y , identita „té věci“ – y konstituovaného x – je určena identitou y .¹¹¹

111 „As long as x constitutes y , x has no independent existence. If x continues to exist after the demise of y , then x comes into its own, existing independently. But during

5.4 Odpověď na námitky vůči rané konstituční teorii

Vyzbrojena svou teorií konstituce, Bakerová nyní odpovídá na námitky, které byly vzneseny vůči rané teorii konstituce, ztělesněné Shoemakerovou koncepcí. Domnívá se, že řada těchto námitek vychází z přesvědčení, že vztah mezi osobou a organismem je chápán jako vztah *prostorové koincidence* – tedy vztah, kdy dva různé objekty sdílí týž prostor a hmotu. Pokud pochopíme, že tento vztah je ve skutečnosti *konstituce*, jak ji definuje Bakerová, tyto problémy mizí.

Námitka 1 – Lidské organismy musí být také osoby. Podle Shoemakera jsou osoby a organismy numericky odlišné objekty, které sdílí prostor a hmotu. To je paradoxní, protože pokud sdílí prostor a hmotu, musí mít stejné vlastnosti. Organismy musí tudíž vykazovat stejné vlastnosti jako osoby, tedy být osoby, spíše než jen s nimi sdílet prostor. V Shoemakerově teorii ale osobami nejsou. Bakerová dokáže tuto větu vysvětlit pomocí rozlišení derivativního a nederivativního smyslu exemplifikace. Organismy a osoby jsou skutečně numericky odlišné objekty, které nejen sdílí prostor a hmotu, ale pomocí relace konstituce tvoří jednotu – osobu konstituovanou organismem. Na základě této relace lze pravdivě tvrdit, že organismy *jsou* osoby. Díky konstituci totiž mohou organismy být osobami *derivativně*. Tedy tím, že se nacházejí ve vztahu konstituce lidskými osobami, které jsou osobami *nederivativně*. Bakerová klade důraz na to, že derivativní a nederivativní exemplifikace není jen lingvistickou otázkou:

Má teze je metafyzická, ne lingvistická. Nesnažím se postulovat víceznačnost v predikativním použití výrazu „je osoba“. Tvrdím, že „*a* je osoba“ je pravda tehdy a jen tehdy, pokud *a* má vlastnost být osobou, ať už derivativně či nederivativně.¹¹²

Podrobně jsem ukázala, jak myšlenka derivativní exemplifikace může být použita k potvrzení faktu, že vy a já zcela určitě jsme organismy.¹¹³

Relace konstituce tedy umožňuje, aby objekty exemplifikovaly stejné vlastnosti, i když v numerickém smyslu slova nejsou totožné.

the period that *x* constitutes *y* the identity of „the thing“ - *y*, as constituted by *x* - is determined by the identity of *y*. *Tamtéž*, p. 46.

112 „My point here is metaphysical, not linguistic. I am not postulating an ambiguity in the predicative use of „is a person“. I take it that „*a* is a person“ is true if and only if *a* has the property of being a person, where *a* has that property either derivatively or nonderivatively.“ *Tamtéž*, p. 54.

113 „But we have seen at length how the idea of having properties derivatively can be used to affirm the fact that you and I most certainly *are* animals.“ *Tamtéž*, p. 193.

Námítka 2 – Lidské organismy musí být identické s lidskými osobami. Předpoklad, na kterém toto tvrzení spočívá, tj. že na jednom místě se nemohou vyskytovat dva objekty téhož druhu, zde není splněn. Organismus a Adam nejsou objekty téhož druhu. Mají odlišné podmínky persistence. Zatímco organismus může existovat, aniž by měl jakékoli mentální charakteristiky, osoba je definována schopností perspektivy první osoby. Primárním druhem Adamova organismu je *lidský organismus*, zatímco primárním druhem Adama je *lidská osoba*.

Námítka 3 – Duplikace myslí a mentálních stavů. Problém duplikace je podle Bakerové opět odstraněn definicí relace konstituce, která není duplikací, ale jednotou.

Přesná definice konstituce v kapitole 2 jasně ukazuje, že „organismus“ a vy nejste dvě oddělené věci, z nichž jedna je duplikátem druhé. Vaše tělo není vaším duplikátem, konstituuje vás. Pohled na definici a její obhajobu ukazuje, jak těsný a komplexní vztah konstituce je. Pokud x konstituuje y , pak x a y nejsou dvě nezávislé věci, které záhadně sdílí prostor. Vy a organismus jste v tak blízkém vztahu jako David a kus mramoru, objekty různých primárních druhů tvoří díky konstituci jednotu.¹¹⁴

Pokud osoba a organismus nejsou vzájemnými duplikáty, pak ani jejich myslí nejsou duplikáty. Je zde jen jedna mysl a mentální stavy nabývá jak osoba, tak organismus. Rozdíl je opět ve způsobu jejich nabývání.

Pro libovolný mentální stav, který vyžaduje perspektivu první osoby, platí, že já jej mám nederivativně a organismus, který mne konstituuje, jej má derivativně. Pro libovolný mentální stav, který nevyžaduje perspektivu první osoby, platí, že já jej mám derivativně a organismus, který mne konstituuje, jej má nederivativně. To ale neznamená, že je daný mentální stav duplikován, protože mít vlastnost derivativně není nic jiného, než nacházet se ve vztahu konstituce s nějakým objektem, který má tuto vlastnost nederivativně.¹¹⁵

114 „The elaborate definition of „constitution“ given in Chapter 2 makes it obvious that the „animal“ and you are not two separate things, one of which is a duplicate of the other. Your body is not a duplicate of you; it constitutes you. A look at the definition and its defense shows how intimate and complex a relation constitution is. If x constitutes y , then x and y are not two independent things that rather mysteriously come to coincide. You and „the animal“ are as closely related as *David* and the piece of marble, things of different primary kinds that are a unity in virtue of being constitutionally related.“ *Tamtéž*, p. 192.

115 „For any mental states that require a first-person perspective, I have them nonderivatively and the animal that constitutes me has them derivatively. For any of my mental

Zimmermanův příklad se způsobováním bolesti novorozenci a dospělé osobě má také snadné řešení. Osoba a organismus v konstituci tvoří jednotu. Je zde jen jeden pocit bolesti, který nederivativně exemplifikuje organismus a osoba jej exemplifikuje tím, že je tímto organismem konstituována. Žádná duplikace nenastává, tedy není důvod dávat v utilitárním kalkulu přednost způsobování bolesti novorozencům před dospělými osobami.

Námítka 4 – Problém sebeidentifikace. Jestliže osoby i organismy jsou z hlediska svých vnitřních vlastností zcela totožné, jestliže dokáží myslet a mají perspektivu první osoby, pak vzniká otázka, zda se nemohu mýlit, když se domnívám, že jsem osoba. Nemohl bych být organismus, který se mylně domnívá, že je osoba? Podle Bakerové toto rozlišení nedává smysl. Osoby i organismy mohou myslet. Osoby nezávisle, organismy derivativně. Pokud je bytost schopna myslet myšlenku „Jsem osoba“, pak nutně musí splňovat perspektivu první osoby, a tím být osoba. Zároveň však platí, že organismus, který tuto osobu konstituuje, může myslet (derivativně) tutéž myšlenku, a tedy být (derivativně) osobou. Bakerová píše:

Viděli jsme, že já se nemohu mýlit, když se domnívám, že jsem osoba. Může si organismus mylně myslet, že je osoba? Ne. Organismus, který by nekonstituoval osobu, by nemohl mít v mysli myšlenku, že je osoba. Když si já pomyslím „Já jsem osoba“, nejsou zde dvě oddělené myšlenky, které jsou myšleny dvěma oddělenými mysliteli, z nichž jeden může mít pravdu a druhý se mýlí. Je zde jedna myšlenka – „Já jsem osoba“ – myšlena nederivativně osobou konstituovanou organismem, a tudíž myšlena derivativně tímto organismem.¹¹⁶

Odpověď Bakerové na námítky lze tedy shrnout v několika větách. Pokud je vztah mezi osobou a organismem chápán jako pouhé sdílení prostoru dvěma numericky odlišnými objekty, pak uvedené problémy skutečně nastávají. Existují vedle sebe dvě bytosti, které vykazují přes-

states that do not require a first-person perspective, I have them derivatively and the animal that constitutes me has them nonderivatively. But this does not amount to duplication because to have a property derivatively is nothing other than to be constitutionally related to something that has it nonderivatively.“ *Tamtéž*, pp. 103–104.

116 „We have seen that I cannot be mistaken in thinking that I am a person. Does „that animal“ mistakenly think that it is a person? No. An animal that did not constitute a person could not possibly have the thought that it was a person. When I think „I am a person,“ there are not two separate thoughts, entertained by two separate thinkers, one of whom may be right and the other wrong. There is one thought - „I am a person“ - entertained nonderivatively by the person constituted by the organism and hence entertained derivatively by the organism.“ *Tamtéž*, p. 197.

ně stejné vlastnosti, přesto jsou jiné. Skutečně jsou zde dvě mysli, které myslí dvě numericky odlišné, ale kvalitativně totožné třídy myšlenek. Skutečně vzniká problém, zda se nemohu mýlit, když si myslím, že jsem osoba. Všechny tyto problémy lze ale vyřešit zesílením vztahu mezi organismem a osobou pomocí relace konstituce. Z této relace plyne, že osoba a organismus nejsou oddělené objekty; že je zde jedna množina aktuálních vnitřních vlastností, které osoby a organismy sdílí; že je zde jedna mysl a jedna množina myšlenek, které jsou sdíleny osobou a organismem; že pokud jsem schopen formulovat myšlenku „Já jsem osoba“, pak nutně jsem osoba konstituovaná organismem, tedy se nemohu mýlit. Rozlišení mezi derivativními a nederivativními vlastnostmi umožňuje vysvětlit, jak osoby a organismy mohou sdílet tutéž hmotu, vlastnosti, mysl a mentální stavy. Bakerová se domnívá, že svými definicemi konstituce a derivativní exemplifikace vyřešila problémy vztahu mezi osobou a organismem.